

ФАРХОД ВА ХИСРАВ ОБРАЗЛАРИНИНГ СОЦИАЛ ГЕРМЕНЕВТИК ТАЛҚИНИ

Наргиза Рустамовна Юсупова

Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети

АННОТАЦИЯ

Мақолада Алишер Навоийнинг “Фарход ва Ширин” асаридаги Фарход ва Хисрав образларининг ўзаро муносаати асосида ўрта аср Шарқидаги икки шахс муносабатлари социал герменевтик жиҳатдан ўрганиб чиқилган. Фарход ва Хисравнинг ўзаро мулоқати ва муносабати социометрия усули орқали ўрганилар экан, бу усул бугунги кун шахслараро муносабатларини ўрганишда ҳам, уларнинг ўзаро муносабатларини қандай англаётганликларини тадқиқ қилишда ҳам аҳамиятли эканлиги унутмаслигимиз лозимдир. Социометрия усули орқали алоҳида гуруҳлар ўртасидаги кишиларнинг шахслараро муносабатлари илмий таҳлилга олинади. Ушбу метод орқали шахслараро муносабатлар даражаси ва кўламини аниқлашда аниқ кўрсаткичлар таққосланади. Ҳозирги пайтда бу методдан фойдаланишда алоҳида ёшлар, жинслар, ҳар хил савиядаги инсонлар гуруҳларининг, улар ичида юз бераётган ўзаро муносабатларни тадқиқ этилишини кўришимиз мумкин.

Калит сўзлар: герменевтика, социал герменевтика, социометрия, шахслараро муносабатлар, жамоалараро муносабатлар, мухаббат, ижтимоий тенглик.

SOCIO-HERMENEUTIC ANALYSIS OF THE IMAGES OF FARHAD AND KHSORAV

ABSTRACT

The article examines the relationship between the two personalities in the Middle East from a social hermeneutic point of view, based on the relationship between the images of Farhod and Khisrav in Alisher Navoi's Farkhod and Shirin. While studying the interaction and relationship of Farhod and Khisrav through the method of sociometry, we must not forget that this method is important today both in the research of interpersonal relationships and in the study of how they understand their relationship. Through the method of sociometry, the interpersonal relationships

of individuals between particular groups are scientifically analyzed. This method compares specific indicators in determining the level and scope of interpersonal relationships. Currently, using this method, we can see the research of individual youth, gender, groups of people at different levels, the interactions that take place within them.

Keywords: hermeneutics, social hermeneutics, sociometry, interpersonal relationships, community relationships, love, social equality.

КИРИШ

Жамият тараққиётининг барча даврларида ҳам ривожланишнинг моҳияти, унинг суръатлари инсонларнинг маънавий камолоти даражасига боғлиқ бўлган. Айниқса, Шарқда ҳаётга муносабат ахлоқийлик, маънавий изланиш ва комиллик фалсафаси асосига қурилган. Унга кўра инсон бахту-саодат ва эзгулик сари интилиши, шу тамойиллар заминида ҳаёт кечириши лозим бўлган ягона мавжудотдир. Бу фалсафа намоёндаларидан бири улуғ аллома, сўз мулкининг султони бўлиш билан биргаликда жамиятдаги мавжуд ижтимоий масалаларни ҳам чуқур ўрганган Алишер Навоий ўз асарларида комил инсонни шакллантириш ғоясига алоҳида эътибор бериб ўтган ижодкордир.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Илмий адабиётларга мурожаат қилсангиз герменевтика атамасини Фридрих Шлейермахер, Ханс-Георг Гадамер, В. С. Малахов, Майя Соболева, миллий файласуфлардан Б. Тўйчиев, Қ.Назаров, Н. Шермухамедова каби олимлар изланишларида учратсак-да, масалага чуқурроқ қарасак, Шарқ мутафаккирларидан Беруний, Фарғоний, Хоразмий, Жомий, Лутфий, Навоий асарларида ҳам герменевтик таҳлилни учратишимиз мумкин[1]. Ушбу мақолада эса Навоий асаридан фойдаланиб герменевтик таҳлил ўтказиб кўришга ҳаракат қилинган.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Алишер Навоийнинг “Фарход ва Ширин” асарида ёритиб берилган комил инсон тимсолини ўрганишдан аввал, ўрта аср Шарқидаги икки шахс муносабатларининг социал герменевтик жиҳатдан ёритилишини кўриб чиқишни мақсад қилиб қўйдик. Бунинг учун эса авваламбор, герменевтика тушунчаси ҳақида қисқача тўхталиб ўтишимиз лозим бўлади. Бугунги кунга

қадар илмий фалсафий адабиётларда герменевтика ҳақида кўпгина маълумотларни учратаётган бўлсакда, ҳали-хануз бирон бир изоҳли луғат ёки адабиётларда социал герменевтика ҳақида илмий изоҳ баён этилмаган. Анъанавий герменевтика ёзма манбаларнинг ҳаётда намоён бўлишини назарий ва амалий таҳлил қилса, социал герменевтика эса ёзма манбалар орқали турли жамиятлардаги ижтимоий, иқтисодий, сиёсий-маънавий жараёнларнинг қандай юз берганини тарихий маълумотлар орқали ўрганишга ва тушунтиришга уринади, деб изоҳлаш мумкин. Яъни, социал герменевтика анъанавий герменевтикадан фарқли ўлароқ тарихий манбаларда ёритилган маълумотларнинг фалсафий, илоҳий, маънавий ва тарбиявий жиҳатларига эмас балки, тарихий маълумотларнинг ижтимоий жиҳатига, улардаги социал алоқаларнинг, социал жараёнларнинг ёритилишига ва бу социал жараёнларнинг ўз давридаги ҳамда бугунги кундаги аҳамиятини ўрганишга эътибор беради деб ҳисоблаймиз. Шу билан биргаликда жамиятнинг асосий йўналишларидан бири бўлмиш шахслараро муносабатларни ўрганишни ҳам социал герменевтиканинг таркибига киритиш мумкин. Албатта, социал герменевтикага берилган бу бошланғич таъриф жудда содда туюлиши мумкин ва бу – табиийдир. Юқорида таъкидлаб ўтилганидек фалсафадаги бу соҳа социологик жиҳатдан ҳали ўрганилмаган шу нуқтаи-назардан олиб қаралганда келтирилган таърифда тўхтаб қолиш нотўғри бўлади. Бунинг учун социал герменевтика устида чуқур изланиш олиб бориш лозимдир. Бугунги мавзу эса бизга бундай кенг имкон бермайди. Шунинг учун социал герменевтика ҳақида илмий изоҳни кейинги мақола мавзуси сифатида қолдиришни тўғри деб топиб, бугунги мавзудан четга чиқмасликка ҳаракат қилдик. [2].

Тарихий жамиятлардаги шахслараро муносабатларни социал герменевтика орқали ўргансак ўз-ўзидан бу муносабатларнинг бугунги кун шахслараро муносабатларига хусусан, етук комил инсон шахсини такомиллаштиришда шахслараро бўлиб ўтадиган мулоқатнинг ўрнига ҳам аҳамият беришимиз лозим. Социал герменевтика шахслараро муносабатларни тадқиқ этар экан социологиядаги социометрия усулига мурожаат қилишга тўғри келади. Шахслараро муносабатларнинг социал герменевтик жиҳатдан ўрганиш учун Алишер Навоийнинг “Фарход ва Ширин” асаридаги Хисрав ва Фарход образлари орасидаги социал муносабатларни очиб бериш мақсадга мувофиқ бўлади.

Алишер Навоий асарларининг катта қисми шахслараро ва жамоалараро муносабатларнинг ёритилишига бағишланган. (“Фарход ва Ширин”, “Лайли ва Мажнун”, “Махбубул қулуб”, “Вақфия” ва х.зо.)[3]. Алишер Навоий шахсларнинг ўзаро муносабатларини очиб беришда монолог усули билан биргаликда диалог усулидан ҳам жуда унумли фойдаланган. Масалан, “Фарход ва Ширин” достонида қўлланилган ўзаро диалог усули асарнинг катта қисмини ташкил қилиш билан биргаликда унинг асл мазмунини жуда чиройли ва таъсирчан қилиб очиб берган. Алишер Навоий туркий тилнинг кучли мутахассиси бўлиши билан биргаликда алломаларни, уларнинг методологиясини, илмий адабиётларни ўзлаштирган зукко олим ҳам бўлган. Навоий асарларида учрайдиган диалог усули антик давр мутафаккирлари асарларида ҳам учрайди. Жумладан, Фарход ва Хисрав мулоқатига диққат қилган ўқувчи Навоий шахслараро муносабатларни очиб беришда Платон усулига мурожаат қилганлигини кўриши мумкин. Фарход ва Хисрав образлари орасидаги ўзаро диалог усулини Низомий ва Амир Хосрав ҳам ўз достонларида баён этганлар. Навоийнинг “Фарход ва Ширин” асари юқорида баён этилган асарлардан ўзининг мулоқатга бойлиги ўзаро суҳбатлардан, суҳбат эгаларининг маънавий оламини билиб олиш мумкинлиги имконияти юқорилиги ҳамда ўзининг ижтимоий алоқаларга бойлиги орқали ажралиб туради[4].

Фарход ва Хисрав шахсини социал герменевтик жиҳатдан таҳлил қилишдан мақсад XV аср шахсларининг ички кечинмалари, дунёқараши ва ўзаро муносабатга, мулоқатга киришиш жараёнларини кўриб чиқишдан иборатдир. Бунинг учун эса Фарход ва Хисрав образини шахс сифатида кўриб чиқишимиз керак. Фарход қандай шахс? Унинг инсонларга бўлган муносати қандай? Унинг севгига бўлган муносабати қандай туйғулар билан тўлдирилган? Фарход ва Хисрав ўртасида қандай мулоқот бўлиб ўтди ва мулоқатнинг бу тарзда бўлиб ўтишига бу икки шахс дунёқарашининг қандай аҳамияти мавжуд? Фарход ва Хисрав ўртасидаги муносабатни ўрганиш учун юқорида қайд этилгани каби бир қатор саволларга жавоб топиш лозимдир.

Фарход шахсига баҳо берадиган бўлсак, Фарход жисмоний бақувват, рухий ва маънавий етук, кенг дунёқарашга эга бўлган жасур, халқпарвар, садоқатли ва меҳнатсевар, тўғрисиўз, ҳар бир хатти-ҳаракати ва гап-сўзи орқали ички кечинмаларини яширмайдиган инсон сифатида намоён бўлади. У ўзининг ишбилармонлиги билан ҳар қандай вазиятдан чиқиб кетиш йўлини топа билган. Унинг асосий қуроли билим ва меҳнатдир[5].

Хисрав эса Фарходнинг тубдан аксини намоён қилади. Хисрав шахси социал герменевтик жиҳатдан ўрганилганда, унинг қашшоқ дунёқарашини, воқеаларга, жараёнларга моддий ўлчов билан ёндашишини кўришимиз мумкин. У бадавлат бўлишига қарамасдан сахийлик ва саховат туйғусига эга бўлмаган, ҳар нарсани, вазиятни пул ва бойлик кучи билан ўлчайдиган, инсон қадрига етмайдиган бераҳм, шафқатсиз шахс сифатида намоён бўлади.

Шунинг учун ҳам Фарход Хисравнинг такаббуруна саволларини ўзининг қатъий ва зукко жавоблари билан рад этиб, тож эгаси бўлмиш Хисравни мот қилиб ташлайди.

Фикримизнинг исботи сифатида “Фарход ва Ширин” достонидан мисол келтириб ўтамиз:

Хисрав деди:

- Эй йўлдан адашган телба, қаердан келдинг?

Фарход жавоб берди:

- Телба қаердан келганини қаердан билсин!

Хисрав яна сўради:

- Оламда сенинг хунаринг нима?

Фарход жавоб берди:

- Хунарим доимо ишқ йўлида телбалик!

Хисрав:

- Бизга айт-чи, сен ўзинг бу ўтда қандай куйяпсан?

Фарход:

- Тож эгалари бундай куйишдан бебаҳрадилар!

Фарход ва Хисрав шахсининг ўзаро мулоқатини тахлил қилар эканмиз, айнан Навоий ижодидаги шахслараро муносабат масаласини кўриб чиқиш имконига эга бўламиз. Навоий бу образларни очиб беришда ҳар иккала шахсининг севгига бўлган муносабатини ва шу орқали уларнинг ташқи оламга, бошқа инсонларга, халққа ва элу-юртга бўлган муносабатларини ҳамда бу икки шахс тимсолида руҳий олам яъни, илоҳий етуклик билан моддий борлик ўртасидаги ўзаро муносабатни очиб беришга ҳаракат қилган[4]. Асарда Фарход ва Хисрав муносабатлари тенгсизлик нуқтаи-назаридан ҳам кўриб чиқилган. Фарход тутқунликда бўлишига қарамасдан Хисрав билан бўлган ўзаро мулоқатида ўзининг маънавий-руҳий оламининг етуклигини намоён қилади. Фарходнинг севгига бўлган муносабати илоҳийлик хусусиятига эга эканлиги, бундай муҳаббат кишини хаттоки ўз жонидан ҳам воз кечиш даражасидаги

телбалик ҳолатига олиб келиши мумкинлигини баён этар экан Навоий, Фарходни XV аср комиллик мезонлари талабларини тўлиқ эгаллаган шахс сифатида намоён қилади. Асарда Хисрав шахси орқали эса айрим кишиларда севгига бўлган муносабат инсондаги моддийлик билан ўлчанишини, бундай кишилар ахлоқий мезонларида аёл киши ўз севгисига, мустақил овоз ва истак билдириш ҳуқуқига эга бўлиши мумкинлигига ўрин ҳам йўқлигини кўрсатиб ўтган[5].

Фарходнинг ўз даври талабларига жавоб берадиган даражада етук шахс бўлишида унинг болалик чоғларидан олган таълим ва тарбиясининг ҳам аҳамияти каттадир. Болалигидан чуқур илмий таълим олган, ахлоқ мезонларининг барча талабларини тўлиқ эгаллаган ва халқ фаровонлиги учун курашиб яшаш, адолатли бўлиш, ишбилармон ва кўркмас, ватани ва эл-юрти учун фидоий бўлиш лозимлигини ўзига сингдириб улғайган Фарходнинг худбинликда катта бўлган Хисравдан тубдан фарқланиши табиийдир.

Бу ҳолатни Навоий қуйидаги сатрлар орқали изоҳлайди: “Таажжуби шуки, уч ёшга кирган бу бола кўринишида ўн яшар боланинг дидини берар эди. ... Отаси ўғлини бу хилда кўргач, унга илм касб этишини муносиб деб тушунди. Ўз билимининг кенглиги билан жаҳон ичида ўзи бир жаҳон бўлган билимдон бир донишмандни келтирдилар. ... Биринчи кунданок шахзода отасига абжад ҳисобини ўрганганлигини совға қилди. Учинчи ойга келиб саводи шаррос чикди. Биринчи йили Қуръонни ёд олди. ... Бирон киши Фарходга ўз дардидан ривоят қилса, унга бу жудда қаттиқ таъсир этарди. Одамзод кўнглини билиб, у эзилиб йиғлар, бирон кўзда ёш кўрса кўшилишиб кўз ёш тўкар эди. ... Фарход умрининг ўн ёшига етганди у эгалламаган бирон илм қолмади. У энди жангаворлик яроғларини эгаллашга майл қилди. ... Лекин, шундай чексиз куч-қудрати билан у ўзини алифбе ўқийдиган боладан ҳам кам тутарди”[6].

Ижтимоий табақа жиҳатидан мавқелари тенг аммо, ижтимоий муносабатларнинг ривожланиш даражаси бўйича турлича бўлган муҳитда вояга етган бу икки шахс орқали ёшлиқдан олинган тўғри таълим-тарбия келажакда ҳар бир шахснинг маънавий дунёқараши қай даражада бўлишини ва бу жараён шахсларо муносабатларда ҳам ўз аксини топиши мумкинлигини кўраимиз. Киши камолоти ва етуқлиги ёшлиқда тўғри қабул қилинган ахлоқ меъёрлари ва маданият мезонлари ҳамда ўзаро атрофдагиларга нисбатан мулоқот ва муносабат билан ўлчанади. Шахсларо муносабат жамиятдаги кишиларнинг ўзаро бир-бирларига бўлган муносабатлари орқали жамиятнинг маънавий

оламини ҳам кўрсатади. Шунинг учун ҳам Фарход ва Хисрав шахсларининг ўзаро мулоқати жараёнида биз бемалол XV аср маънавий олами ҳақида бир қанча тасаввурларга эга бўламиз[7].

Халққа хизмат қилиш, жамият фаровонлигини ошириш, билим олиш, хунар ўрганиш XV аср кишиси эгаллаши ва бажариши лозим бўлган вазифалардир деб қаралса, худбинлик, бойликка ружу кўйиш ва тожу-тахтга эгалик қилиш мақсадида ўз яқинларига ёмонликни раво кўриш ҳолатлари ҳам XV аср ва барча давр кишилари учун хос хусусиятлардир. XV аср кишисига хос бўлган бундай жараённи Фарход ва Хисравнинг ўзаро мулоқатидан бемалол кўриш мумкин.

Хисрав:

- Бундай ишқни тарк этган маъқулроқ эмасми?

Фарход:

- Бундай қилиш ошиқлардан йироқдир!

Хисрав:

- Яхшиси, бу ишқни кўй. Мен сенга олтин хазинасини берай.

Фарход:

- Мен кимёни бундай тупроққа алмашмаяжакман!

Хисрав:

- Ишқда шоҳ билан шерик бўламан деб ўйлама!

Фарход:

- Ишқ соҳасида шоҳу дарвеш тенгдир!

Хисрав:

- Ўзинга бутун бир юрт берай. Лекин бу ҳавасдан кеч!

Фарход:

- Эй бечора, сен ўзинг бундай илтимосдан кечиб қўя қол!.

Шунинг учун ҳам асардаги иккита образ орқали XV аср шахслараро муносабатларининг очиб берилишида бир-бирига нисбатан мавжуд бўлган қарма-қаршилик туйғуларини кўришимиз мумкин. Фарход ва Хисрав образидаги маънавий етуклик ва моддийликка ружу кўйганликни комиллик ва маънавий қашшоқлик мезонлари сифатида қабул қилиб, уларнинг ўзаро курашини социометрия усулидан фойдаланган ҳолда ёритадиган бўлсак, қуйидаги фикрга келиш мумкин:

-мақсади битта яъни, севги бўлган икки шахснинг қарашлари икки хил кўринишга эга бўлганлиги натижасида уларнинг ўзларини тутишлари ҳам, ҳатти-ҳаракатлари ҳам тубдан бир-биридан фарқ қилади;

Демак, севгига бўлган муносабатнинг икки хил англаниши натижасида унинг кетидан келадиган муносабат ва яратиш жараёнлари ҳам турлича бўлади. Чунки, ижтимоий индивидлар бирон-бир нарсани англаш жараёнида ўзлари сезмаган ҳолда унинг натижаси бўлмиш “яратиш” жараёнини ҳам юзага келтирадilar. Улар бу жараённи ижтимоий фаолиятлари даврида амалга оширадilar. Замонавий социолог олимлардан Лукман ва Бергер ҳам “англаш” ва “таниш” жараёнларини “фаолият юритиш” жараёни билан айнан битта нарса, деб атайдилар[7].

Бу олимларнинг фикрларига кўра, киши оламни таниш жараёнида унга таъсир кўрсатиб боради. Бу жараён амалий фаолият орқали амалга оширилади. Бир қарашда бу фикр умуман мантиқсиздек туюлсада, (сабаби, назарий ҳисобланган “таниш” ва “билиш” ҳолатлари амалий ҳисобланган “фаолият” жараёнидан бутунлай фарқланади) лекин, Фарход ва Хисравнинг севгини, унинг натижасида вужудга келган ўзаро ижтимоий муносабатларни ва ижтимоий туйғуларни қандай англаганликлари кейинчалик уларнинг хатти-ҳаракатларини ҳамда ўзаро мулоқатларини белгилаб берди. Демак, “англаш” жараёни шахс ҳаракатларини, ўзаро муносабатларини белгилаб берадиган омил ҳисобланса, у ҳолда “англаш бу – фаолият юритиш ва яратиш” деган ҳулосани беради. Бир вазиятни икки хил англаш эса ундан келиб чиқадиган фаолиятни ҳам икки хил бўлишини юзага келтиради. Ширин ва унинг халқи тушиб қолган оғир вазиятни тўғри англаган Фарход ўз ёрдамини арман халқидан аямайди. Бутун бир халққа обиҳаёт неъматига етиш бахтини беради. Бундай шахс XV асрда ҳам, бугунги кунда ҳам тўлиқ комил инсонга хос хусусиятларга эга бўлган шахс сифатида қабул қилинади. Фарход ўзининг бу каби беғараз ижобий мақсадларини ва хатти-ҳаракатларини Хисрав билан бўлган мулоқатда очиқ-ойдин айтиб ўтганлигини юқорида келтирилган мисолларда ҳам кўрамыз. Хисравга эса бу ёқмайди. Чунки, Хисравга бир томондан Фарходнинг олиб бораётган хатти-ҳаракатлари Арман ўлкасини осонлик билан босиб олишига катта тўсқинлик қилса, иккинчи томондан Фарходнинг ўз севгилисига нисбатан бўлаётган бундай садоқати Шириннинг қалбидаги Фарходга қаратилган севгини янада мустаҳкамлантириб бориши мумкинлигини англади. Қандай вазиятга тушиб қолганини англаган Хисрав Фарходни йўқ қилишнинг барча

чораларини кўриб чиқади. Охир-оқибат Фарходнинг самимий ёрдами ни нотўғри талқин қилган Хисрав ўзининг мақсадига етиша олмайди. Вазиятни нотўғри англаши натижасида юзага келган ўзининг нотўғри фаолиятининг курбонига айланади[8].

Фарход ва Хисравнинг ўзаро мулоқати ва муносабати социометрия усули орқали ўрганилар экан, бу усул бугунги кун шахслараро муносабатларини ўрганишда ҳам, уларнинг ўзаро муносабатларини қандай англаётганликларини тадқиқ қилишда ҳам аҳамиятли эканлиги унутмаслигимиз лозимдир. Социометрия усули орқали алоҳида гуруҳлар ўртасидаги кишиларнинг шахслараро муносабатлари илмий таҳлилга олинади. Ушбу метод орқали шахслараро муносабатлар даражаси ва кўламини аниқлашда аниқ кўрсаткичлар таққосланади. Ҳозирги пайтда бу методдан фойдаланишда алоҳида ёшлар, жинслар, ҳар хил савиядаги инсонлар гуруҳларининг, улар ичида юз бераётган ўзаро муносабатларни тадқиқ этилишини кўришимиз мумкин.

ХУЛОСА

Шуни айтиш мумкинки, Фарход ва Хисравнинг ўзаро муносабатини социал герменевтик жиҳатидан ёритишда қуйидаги жараёнларга ойдинлик киритилди:

- бугунги кунга қадар фанда илмий нуқтаи-назардан ўрганилмаган социал герметевтикага содда равишда бўлсада таъриф берилди ва бу тушунчага тарихий ёзма манбалар орқали қадимги цивилизациялардаги, маданиятлардаги иқтисодий, ижтимоий, сиёсий соҳаларнинг ҳамда ушбу жамиятларнинг шахслараро муносабатларининг ўзаро боғлиқлигини, уларнинг юзага келиш тарихини ўрганади, деб топилди;

- Социал герменевтика орқали Навоийнинг илмий ижоди ўтмиш маданиятларда учрайдиган тарихий маълумотлар билан солиштирилди ва Навоийнинг ижодидаги баъзи бир ёндашувлар жумладан, диалог усули антик давр мутафаккирлари ижодида учраиш мумкинлигига аниқлик киритилди;

- Фарход ва Хисрав тимсоли орқали тўғри йўлга қўйилган тарбияда вояга етган шахс – маънавий етукликнинг ва ахлоқий мезонларнинг ёрқин намунаси бўлиши мумкинлиги ҳамда бундай инсон ҳаётидаги барча муносабатлар жумладан, севгига бўлган муносабат, дўст ва душманга бўлган муносабат, халққа ва умуман, ижтимоий оламдаги барча муносабат ва

мулоқатлар киши ҳаётининг охиригача ўз кучини йўқатмасдан қолиши ойдинлаштирилди;

- Фарход ва Хисравнинг хатти-харақатлари орқали англаш бу – фаолият юритиш ва яратиш эканлиги маълум бўлди;

- Социометрия усули бугунги кун гуруҳлари орасидаги шахслараро муносабатларни ўргансада, бу усулдан фойдаланган ҳолда социал герменевтика орқали ўрганиладиган манбаларни ҳам ўрганилди;

Шахслараро муносабатларни чуқур ўрганишда мутафаккирларимиз ижодидан хусусан, Навоийнинг асарларидан фойдаланишнинг аҳамияти катта эканлигини ёдда тутишимиз лозим. Бугунги кунда ва келажакда ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, комил шахс бўлиб етишишини шакллантириш ғояси мақсадга мувофиқдир. Шахслараро ва жамоалараро муносабатларни очиб беришда маънавий қадриятларнинг ўрнини ўрганишда Навоийнинг “Фарход ва Ширин” асарига социал герменевтика нуқтаи назаридан катта аҳамият беришимиз давр талаби бўлиб қолаверади.

REFERENCES

1. Юсупова Наргиза Рустамовна. Хоноқоҳлар тарихи ва таснифи. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES VOLUME 2 | ISSUE 5 | 2021. ISSN: 2181-1385. Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723. DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00994. 1062-1072.
2. Алишер Навоий. Фарход ва Ширин. Т., Ғ. Ғулом. 1989. 514-515 бетлар. Алишер Навоий. Вақфия. Т., 1966 й.
3. Жаҳонгиров Б.Б. Ўзбекистон фанлар академиясининг хорижий мамлакатлар билан илмий - техникавий алоқалари. ҚарДУ хабарлари Илмий-назарий, услубий журнал. Махсус сон (Ижтимоий фанлар). -Қарши.2020.-Б.254-258
4. Юсупова Наргиза Рустамовна. Халқ харақатли ўйинлари ёшлар маънавий-ахлоқий сифатларини шакллантиришнинг воситалари сифатида. Фан-спортга. Илмий-назарий журнал. 2/2015. 45-47 бетлар.
5. Zakhidova Sakhovat. The commonality of ideas, the concept of “Rahmatan-lil al'lamiyin” and the “Khimayat” system of Khoja Akhrar and their modern, secularist meaning. PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology 17 (6), 14540-14551, 2020.
6. Жаҳонгиров Б.Б. Ўзбекистоннинг Европа мамлакатлари билан илми-техникавий алоқалари. ЎТМИШГА НАЗАР ЖУРНАЛИ ЖУРНАЛЬ ВЗГЛЯД

В ПРОШЛОЕ, JOURNAL OF LOOK TO THE PAST. 2021.2-сон. 4- жилд. - Б.16-22

7. Юсупова Наргиза Рустамовна. Ибратлик дўстлик тавсифи. Жамият ва бошқарув. Ижтимоий-сиёсий, илмий-иқтисодий, маънавий-тарихий журнал. 3/2006. 86-88 бетлар.

8. Berger P., Luckman T. The social construction of reality. New York: Doubleday, 1966.